

ΔΥΣΧΕΡΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΑΓΑΘΟΥ

Δημήτρης Κ. Μπάκας

Μερικά παραδείγματα, ίσως μας πείσουν για τη σοβαρή ποικιλότητα που αντιμετωπίζεται στην περίπτωση του καλού, ηθικού και κακού. Ο φόνος θεωρείται το χειρότερο κακό που είναι δυνατόν να προκαλέσει κάποιος σε ένα συνάνθρωπό του. Εντούτοις όμως όλα, σχεδόν, τα ιστορικά μούσεία είναι γεμάτα με πορτρέτα των ηρώων εκείνων που έχουν σκοτώσει τους πιο πολλούς «εχθρούς». Για να μη αναφέρουμε ότι και ως «άγιοι» έχουν χαρακτηριστεί, συνήθως στρατηλάτες που εξόντωσαν τους αντιπάλους. Εκεί θα μου πείτε ότι είναι θέμα ιεράρχησης των αξιών. Πολύ σωστά. Είναι όμως και θέμα οπτικής γωνίας. **Αλλοίμονο αν δεν συνέβαινε αυτό. Τότε δεν θα υπήρχαν πατρίδες!**

Το ίδιο, όμως, συμβαίνει και σε μικρότερες κλίμακες συνόλων. Σε φυλές, σε οικογένειες και σε ομάδες κοινών συμφερόντων. Μη ξεχνάμε τα προνόμια, που επιδιώκουν τα κάθε είδους συνδικαλιστικά σωματεία, τα οποία τις περισσότερες φορές είναι αντικρουόμενα με αντίστοιχα άλλων ομάδων. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, αν μπορέσει και αχθεί ο παρατηρητής σε ανώτερο επίπεδο, τότε αλλάζουν χαρακτηρισμό πολλά πράγματα. Και αν τελικά η θεώρηση γίνει από το «άπειρο», τότε, απόλυτα θεωρητικά και τα αρνητικά ακόμη φαίνονται ότι έχουν θετικό ρόλο.

Εκεί, όμως, που έχουμε τις μεγαλύτερες αποκλίσεις, στις έννοιες του καλού και του κακού, είναι, όταν δούμε τα θέματα από την ατομική «οπτική» πλευρά κάθε ανθρώπου. Τότε το καλό του ενός είναι πιθανότερο να είναι το «κακό» του άλλου. Η ωφέλεια του ενός να είναι η ζημιά του άλλου. Κοντολογίς στην περίπτωση αυτή βλέπουμε χωρίς καμιά σωστή προοπτική τα θέματα και έτσι τα βλέπουμε απόλυτα διαστρεβλωμένα. Στην ουσία δεν έχουμε πλέον κοινωνία, αλλά απλά έχουμε ένα συνονθύλευμα ατόμων. Έχουμε δηλαδή αυτό που διατύπωσε ο Χομπς «όλοι εναντίον όλων». Η με άλλα λόγια η ρήση του Σαρτρ: «Η κόλαση είναι οι άλλοι άνθρωποι».

Τότε, βρισκόμαστε πλέον στο μηδενικό σημείο συνύπαρξης. Ακριβώς στο αντίθετο σημείο της αρμονικής σύνθεσης. Οπότε και το παραγόμενο έργο είναι το ελάχιστο δυνατό. Και η όποια ατομική επιτυχία είναι σε βάρος των άλλων, άρα έχει πρόσκαιρο χαρακτήρα, καθόσον οι «άλλοι» καιροφυλαχτούν και μόλις δημιουργηθούν (και οπωσδήποτε θα δημιουργηθούν κάποτε) οι κατάλληλες συνθήκες τότε «άλλοι» θα έχουν το «πάνω χέρι». Άρα και το όφελος. **Εκείνο όμως που τελικά είναι απόλυτα μηδενικό είναι το γενικό καλό.**

Τότε αναζητείται ένας ηγέτης, ο οποίος θα αναλάβει τον συντονισμό, ειδάλλως το σύνολο δεν θα υπάρξει ως οντότητα είτε είναι οικογένεια είτε φυλή, είτε έθνος ή οποιοδήποτε άλλης κλίμακας σύνολο. Ο ηγέτης αρύεται τη δύναμή του, είτε από κληρονομικότητα, είτε επικαλούμενος τον ρόλο εντολοδόχου μεταφυσικών «δυνάμεων», εν ονόματι των οποίων απαιτεί υποταγή. **Τουτέστιν η απαλλοτρίωση των προσωπικών απαιτήσεων υπέρ του συνόλου, ώστε να επιτευχθεί η απαιτούμενη ενότητα για επίτευξη του γενικού σκοπού.** Στην περίπτωση αυτής της σύνθεσης έχουμε επιβολή συνοχής «εκ των άνω». Δηλαδή υποταγή. **Τουτέστιν «πειθαρχία» καταναγκαστική.**

Από τότε, όμως που τα άτομα απόκτησαν ατομικά δικαιώματα προσωπικών επιλογών, τότε η έννοια της πειθαρχίας, λαμβάνει τη μορφή της ενσυνείδητης πειθαρχίας και της ευπειθείας. Τότε τα άτομα είναι υποχρεωμένα να δεχθούν κάποια «ουσιαστική δύναμη», η οποία θα εξασφαλίζει τα συμφέροντα του συνόλου. Αυτή η «δύναμη» θα πρέπει να είναι «κοινής αποδοχής» και προκύπτει φυσικά ως ανάγκη για το γενικό καλό. **Άρα ο καθένας από το σύνολο έχει ένα προσωπικό μερτικό ωφέλειας. Το μερτικό, όμως, αυτό είναι δύσκολο να συμπέσει με το προσδοκώμενο από το κάθε μέλος όφελος.**

Αυτή η κοινής αποδοχής δύναμη απορρέει από ένα Κοινωνικό Συμβόλαιο, το οποίο ονομάζεται Σύνταγμα στην βασική του μορφή, αλλά συμπληρώνεται με ένα ενιαίο σύστημα Νόμων, ώστε να είναι δυνατή η εφαρμογή του και η απαιτούμενη αναπροσαρμογή του. **Το σύστημα αυτό των νόμων είναι η προστατευτική ομπρέλα των πολιτών μιας χώρας. Λογικά, πρέπει να το αποδέχονται όλα τα μέλη της κοινότητας, καθόσον είναι «δημιούργημα» δικό τους και φυσικά για ένα μερτικό ωφέλειας, που θα προκύψει από το γενικό καλό.**

Την δε εφαρμογή του θα πρέπει να εξασφαλίζει μια εκτελεστική εξουσία, η οποία ενσαρκώνεται στη νόμιμη Κυβέρνηση, η οποία και πάλι τυγχάνει της αποδοχής των μελών, εφόσον η εκλογή της γίνεται με διαδικασία, που έχει συμφωνηθεί εκ των προτέρων με σχετικό εκλογικό νόμο. Επειδή σε κοινωνίες πολυπληθείς δεν είναι δυνατή η «άμεση» δημοκρατία, δηλαδή η ψήφιση

των νόμων και η άσκηση της εξουσίας να γίνεται με την προσωπική συμμετοχή των ατόμων, συμφωνήθηκε η αντιπροσωπευτική κοινοβουλευτική διακυβέρνηση.

Αυτό είναι στην απλούστερη διατύπωση του όλου συστήματος που θεωρητικά τουλάχιστον εξασφαλίζει και το όλο σύστημα της ηθικής απολαβής των μελών μιας δημοκρατικής Κοινωνίας. Δηλαδή, στον «αστερισμό» του Αγαθού έχουμε, στη πρωταρχική βασική δόμηση, τις έννοιες του ηθικού, του δικαίου, του νόμιμου και του πολιτικού θέματος. Μιλάμε για τη βασική δόμηση καθόσον ο συντονισμός του όλου αστερισμού απαιτεί και άλλες δυνάμεις, κυρίως συνοχής και αρμονίας. Είναι όλα, λοιπόν, αλληλένδετα και το ηθικό και το νόμιμο και το πολιτικό. Αν και δεν ταυτίζονται απόλυτα οι έννοιες τα κοινά σημεία είναι πολύ περισσότερα από εκείνα που τις διαφοροποιούν.

Το ηθικό προσδιορίζει ευρύτερα την όλη «αρχιτεκτονική» των ανθρώπινων σχέσεων. Το νομικό πλαίσιο συνιστά το «σκελετό» του οικοδομήματος και η πολιτική εξουσία είναι ο «μηχανικός» ανέγερσης. Χωρίς τη συνεργασία όλων των συνιστωσών οικοδόμημα δεν οικοδομείται. **Και η συνεργασία απαιτεί όραμα, γνώσεις, αλληλοκατανόηση, επικοινωνία, εμπιστοσύνη. Απαιτεί εμπειρίες, που σφυρηλατούν τις απαραίτητες αρετές.**

Πάνω, όμως, από όλα απαιτείται πίστη σε κάτι «ανώτερο», πέρα από το καθαρά προσωπικό. Ή μάλλον καλύτερα το κάθε άτομο να βλέπει το δικό του όφελος μέσα από την πρόοδο του συνόλου. Αυτό όμως απαιτεί όραμα προοπτικής. Ακόμη και κάποιας ουτοπικής ακόμη, αρκεί να ευθυγραμμίζει τις προσπάθειες όλων και στη χειρότερη περίπτωση της πλειοψηφίας.

Πρέπει, όμως, να ομολογήσουμε ότι αυτά που φαίνονται τόσο λογικά και απαραίτητα, ίσως ακούγονται ευχάριστα στη θεωρητική τους διάσταση. Μόλις, όμως φθάσουν στο σημείο της πρακτικής φαντάζουν σχεδόν ανέφικτα. Τα βλέπουμε σαν όνειρα θερινής νυκτός.

Αυτούς που τα οραματίζονται τους θεωρούμε αιθεροβάμονες. Ανεδαφικούς και ονειροπόλους. Τα φαινόμενα, όμως, που αντιμετωπίζουμε καθημερινά, ειδικότερα την τρέχουσα περίοδο, μας υποχρεώνουν να δούμε τη σκληρότατη πραγματικότητα.

Ίσως ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισης που μας απομένει να προστρέξουμε και πάλι στις βασικές αρχές δόμησης των ατόμων και την **μόρφωση προσωπικοτήτων, κατάλληλων για συγκρότηση σύγχρονης αρμονικής κοινωνίας.**

Η μόνη ελπίδα μας απομένει η ανθρωποργός ολιστική παιδαγωγία. Στην περίπτωση μας η ανδραγωγία. Πριν όμως φθάσουμε στην ανάπτυξη των θέσεών μας για την ανδραγωγία, η ολιστική παιδεία η οποία θα βασισθεί στους τρεις κατά βάση «άξονες» δόμησης [γνωστική ικανότητα, αισθητική καλλιέργεια και ηθική συγκρότηση], θα ήταν εύλογη μια σχετική εμβάθυνση στα θέματα ανθρωπο-ηθικής, όπως σήμερα αντιμετωπίζονται. (συνέχεια στο επόμενο).

Δημήτρης Κ. Μπάκας
19 Μαΐου 2022